

EX-100 02/06-2017, generell informasjon**Emnekode:** EX-100**Emnenavn:** Examen philosophicum**Dato:** 02/06-2017**Varighet:** 09:00-14:00**Tillatte hjelpemidler:** Ingen**Merknader:**

Det forekommer av og til spørsmål om bruk av eksamensbesvarelser til undervisnings- og læringsformål. Universitetet trenger kandidatens tillatelse til at besvarelsen kan benyttes til dette. Besvarelsen vil være anonym. Tillater du at din eksamensbesvarelse blir brukt til slikt formål?

Velg et alternativ Ja Nei

Besvart.

1 EX-100 02/06-2017 filosofihistorie

Besvar én av følgende to oppgaver:

Oppgave 1:

Redegjør for hvordan Descartes kommer fram til "*jeg tenker, altså er jeg til*". Redegjør deretter for hvilken rolle Guds eksistens spiller for vår erkjennelse av verden.

Oppgave 2:

Redegjør for Aristoteles sitt syn på forandring og de fire årsaker.

Skriv ditt svar her...

Oppgave 2

Aristoteles var en klassisk filosof i Oldtiden som varte fra omkring 500f.Kr.-500e-Kr. For å kunne forklare hans syn på forandring og de fire årsaker til forandring, er det viktig å beskrive Aristoteles virkelighetsoppfatning først.

Aristoteles har en såkalt teleologisk virkelighetsoppfatning. Det vil si at han mener at målet med tilværelsen er å realisere sitt mål. Alle har et iboende mål som må realiseres, mener han. En annen måte å forklare dette på kan være ved å tenke på et blomsterfrø. Målet til frøet, er å vokse og bli til en blomst. Ser man på mennesket, er målet å realisere seg selv som menneske fullt ut. For mennesker kan det være ulike mål, mener Aristoteles. Siden han mener dette, har han et annerledes syn på bla. slaveri. Som tidligere nevnt, mener han at alle er født med et iboende mål, det er biologisk bestemt, naturgitt. For å gå tilbake til det med slaveri, mener han at noen er født med slavenatur og derfor finnes det slaveri. En slave realiserer sitt mål ved å være slave. Fjerner man slaveriet, vil ikke slaven kunne leve ut sin slavenatur.

Når man skal realisere sitt iboende mål, skjer det forandringer på vei mot dette målet. Aristoteles snakker om fire typer forandringer eller bevegelser, som man også kan kalle det. Disse forandringene/ bevegelsene er stedsforandring, kvalitativ forandring, kvantitativ forandring og vesensforandring. For å enklere forstå hva disse forandringene går ut på, skal jeg bruke et eple som eksempel. Stedsforandring dreier seg om bevegelse fra ett sted til et annet. Eks. et eple som først ligger på et bord, men så faller det på bakken. Da har eplet flyttet plass fra ett sted til et annet. Kvalitativ forandring handler om endring av f.eks. farge og smak, eple går fra å være grønt til å bli rødt når det modner, eplet blir også mindre surt jo mer modent det blir. Kvantitativ forandring er endring av størrelse, altså at eplet vokser. Den siste forandringen, vesensforandring, handler om at noe er til og så går det til grunne. Eplet henger på treet og vil etter hvert falle ned. Det vil da falle på bakken og gå til grunne. Når det skjer forandringer for å kunne realisere det iboende mål, bruker Aristoteles fire årsaker til å forklare dette. Disse årsakene er formal årsak, stofflig årsak, bevirkende årsak og formålsårsak. Det vil være lettere å gi en forklaring på disse årsakene ved å ta i bruk et eksempel. Jeg vil her bruke en gitar, det å lage en gitar som eksempel. Altså målet er å lage en gitar:

- Formal årsak handler om formen. I dette tilfellet dreier det seg om gitarens form.
- Stofflig årsak. Handler om stoffet tingen er laget av, altså hva tingen er laget av. Gitaren er laget av bla. tre.
- Bevirkende årsak. Bevirkende årsak handler om prosesser og påføringer som bidrar i prosessen til å lage gitaren. Bruker vi gitaren som eksempel, snakker vi her om saging, pussing, skruing osv.
- Formålsårsaken er den siste av de fire årsakene. Denne dreier seg om formålet med tingen som er laget, eller formålet med å realisere målet. Formålet med å lage gitaren er for å kunne lage et instrument til å spille på.

Besvart.

2 EX-100 02/06-2017 etikk

Gjør én av følgende to oppgaver, altså *enten* (1) *eller* (2).

(1) Gjør først rede for de viktigste begrepene i Kants etikk, med vekt på det kategoriske imperativ og autonomi. Forklar så hvorfor det, ifølge Kant, aldri kan være moralsk riktig å lyve. Ville Aristoteles ha vært enig med Kant i dette? Er *du* enig? Begrunn svarene.

(2) Gjør først rede for de viktigste begrepene i Utilitarismen, med vekt på begrepet velferd/ lykke og prinsippet om likhet. Forklar så hvorfor det, ifølge de såkalte regelutilitaristene, kan være moralsk riktig å favorisere sine nærmeste. Er du enig i dette? Begrunn svaret.

Skriv ditt svar her...

Oppgave (2)

Utilitarismen er en etikk som legger vekt på konsekvenser. En handling skal føre til flere gode konsekvenser enn dårlige. Dette er det motsatte av kantiansk etikk som er pliktetikk hvor man mener handlingene skal være styrt av plikt og hva som er riktig ut fra moralloven. I utilitarismen er det fire hovedpunkter som er viktige for å kunne forstå hva etikken går ut på. I denne oppgaven vil jeg først liste opp de fire hovedpunktene for deretter å gå næyere gjennom dem ved å bruke eksempler:

1. En handling skal føre til flere gode konsekvenser enn dårlige konsekvenser.
2. Det man gjør skal føre til og skape mest mulig velferd, lykke og nytte i samfunnet. Det skal altså føre til minst mulig smerte.
3. Alle berørte parter teller likt.
4. Man skal ikke kunne favorisere sine nærmeste.

Når man snakker om punkt 3 (alle berørte parter teller likt) dreier det seg om at alle mennesker i en situasjon teller likt. Dyr teller også som en berørt part siden de også har følelser og kan kjenne smerte, men når man regner dyr som en berørt part, kan det komme ulike utfordringer. Bla. hvorvidt skal man regne f.eks. reker og fisk som dyr og en berørt part?

Hvis man ser for seg en situasjon med et tog som kommer på en togskinne, og som enten må velge togskinnen på høyre side eller venstre side. Det har skjedd noe galt og toget klarer ikke å bremse, eneste løsning er å la toget fortsette på en av skinnene. Du jobber på togbanen og er den som skal velge hvilket spor toget skal fortsette på. Velger du det ene sporet vil toget treffe 10 ukjente personer som er fremmede og kjenner ingen i nærområdet, da de er på flukt fra hjemlandet sitt. Resten av deres familie har mistet livet i borgerkrigen i landet de kommer fra. Velger du det andre sporet, vil toget kunne treffe kjæresten din som tilfeldigvis oppholder seg der for å rydde togbanen fri for greiner. Som utilitarist ville det være etisk riktig å la toget fortsette i sporet slik at det treffer kjæresten din. Dette fordi denne situasjonen dreier seg om å ta 1 liv i stedet for ti, hver berørt part teller likt og som punkt fire sier, skal man ikke kunne favorisere sine nærmeste. Denne situasjonen er satt helt på spissen, men i teorien er det slik en utilitarist vil handle.

Punkt 2 som handler om at det man gjør skal skape mest mulig velferd, lykke og nytte i samfunnet, og minst mulig smerte kan virke tilsynelatende enkelt å forstå. Det vil være mer riktig (i følge utilitaristene) å hjelpe 5 eldre mennesker med husarbeid og medisiner, enn å sitte hjemme og spille data. Men når man ser på dette punktet er det viktig å ta med seg elementer som kan være en utfordring. Eks. straffesystemet. Det er en bygd og det har blitt begått et drap. Politiet vet de har feil mann, men velger likvel å la han bli sett på som den skyldige siden gjerningsmannen er sporløst forsvunnet. Dette skaper trygghet og mer lykke i samfunnet, og det får alle innbyggerne i bygda til å føle seg straks mye tryggere. I dette tilfellet skaper det mer trygghet, og det ser tilsynelatende ut som det skaper fler gode konsekvenser enn dårlige konsekvenser, men vil det være det riktige?

Ser man på de såkalte regelutilitaristene, mener de at det kan være moralsk riktig å favorisere sine nærmeste. Vi ser nærmere på eksempelet over med togskinnene for å forklare dette. I denne situasjonen vil det være moralsk riktig å la kjæresten overleve fordi det på sikt vil kunne føre til mindre smerte og mer lykke. Siden de 10 personene hverken kjenner noen eller har familie som fremdeles lever, ville det mest tenkelig føre til mindre smerte om de ble drept framfor kjæresten din. For kjæresten din er en samfunnsengasjert mann som jobber frivillig og tar imot ungdom og voksne til samtale dersom de har ulike problem. Kjæresten din er den type mann som "alle" kjenner og som aldri sier nei om du skulle trenge hjelp til stort eller smått. Det vil derfor på sikt føre til mer smerte og mindre lykke og velferd dersom han skulle bli drept. I tillegg til alle venner og bekjente, har han en stor familie som vil bli sterkt preget dersom han skulle gå bort. Flere parter vil indirekte bli involvert dersom kjæresten din blir drept framfor de 10 ukjente. Regelutilitaristene ser ikke på de berørte partene der og da nødvendigvis. Man ser her at det vil kunne føre til mest mulig lykke, nytte og velferd og mindre smerte dersom de 10 ukjente må dø selv om de er flere parter enn kjæresten din.

I dette tilfellet vil jeg si det er moralsk riktig å favorisere sine nærmeste. Grunnen til dette er fordi det på sikt vil føre til flere positive konsekvenser enn negative. Kjæresten vil kunne fortsette å hjelpe mennesker som trenger det og bidra positivt i samfunnet. Men en slik situasjon kunne ha vært anderledes. Hvis man tenker seg et nytt tilfelle. Du elsker kjæresten din over alt på jord, men finner ut at han har begått et drap. Du vet at han har mentale problemer og har vært ustabil i det siste og har vært involvert i små og mer alvorlige slåsskamper. Det er kjæresten din som forteller hva han har gjort, men han sier politiet ikke har mistanke om at det er han som har begått drapet. Politiet har tatt en person som de mener er gjerningsmannen. Du har vanskeligheter med å forstå dette og vil helst fortrenge alt sammen. Men du står ovenfor en situasjon som gjør at du enten kan opplyse politiet om at de har feil gjerningsmann og fortelle dem om at det er kjæresten din som har begått handlingen. I dette tilfelle vil jeg si det er riktig å ikke favorisere sin nærmeste og fortelle politiet sannheten. Kjæresten har gjort en alvorlig straffbar handling. Dessuten kan man ikke vite om han vil begå slike hendelser igjen. Dette vil på lengre sikt føre til at flere parter blir involvert og flere liv går tapt.

Så dette spørsmålet om jeg er enig med regelutilitaristene om å favorisere sine nærmeste, vil jeg svare både ja og nei på utifra eksemplene nevnt ovenfor.

